

המניעים שנויים במחלוקת, ויתכן כי אנשים שונים בצמרת לח"י יחסו לרצח מטרות שונות, הן לפני מעשה, הן אחריו. שמיר ראה בו, כנראה, סעולה פשוטה של מילחמה הבריטית. ואילו יליד-מזר טען לאחר-מכן כי נועדה לסמל את המילחמה באימפריאליזם בכלל, ולהוכיח לעמים הערביים כי מילחמת המחתרת העברית היא מילחמה נגד הקולוניאליזם.

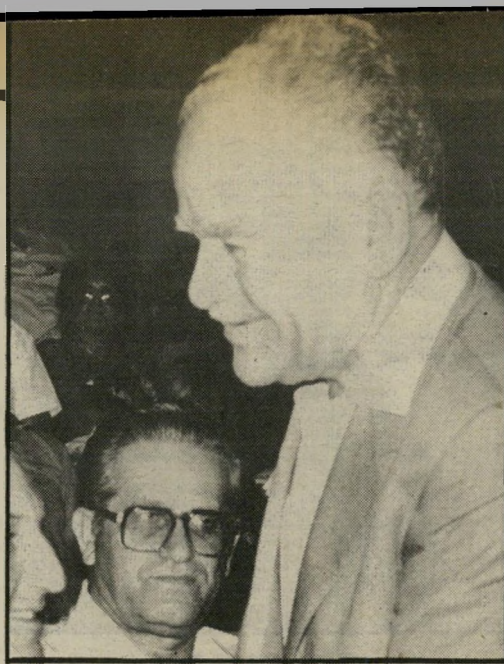
ואכן, שני אליהו — אליהו בית-צורי ואליהו חכים — שביצעו את המעשה ושנעצרו מייד, כמעט במיקרה — הפכו גיבורי הנוער המצרי, ששנאו את הכובש הבריטי. מישפטם הפך מוקד חברתי, והמשלה המצרית ניסתה להתחמק מן הצורך להוציאם להורג. היה דרוש לחץ כביר מצד וינסטון צ'רצ'יל, ידידו האישי של מוין, כדי לשכנע את המצרים לבצע את פסק-הדין.

אליהו בית-צורי נאם במישפט נאום אנטי-אימפריאליסטי מובהק, שנועד לרכוש את אהדת הערבים. היתה כנאום זה נימה כנענית חזקה, כי בית-צורי היה במשך זמן-מה נתון להשפעתה של קבוצת-הכנענים. מייסד קבוצה זו, המשוור יהונתן רטוש, היה בשעתו מקורב מאוד לאברהם שטרן.

שמיר עצמו היה רחוק מאוד ממגמות אלה. הוא היה ונשאר אנטי-ערבי, והדיבורים של לח"י נגד האימפריאליזם היו, בעיניו, רק טכסים תעמולתיים.

כבר אז הסתמן הקרע, שהתגלה אחרי היציאה מן המחתרת. לילד-מזר הלך שמאלה, הפך אחד הדוברים העיקריים של מחנה השלום הישראלי, דגל בהקמת מדינה פלסטינית לצד ישראל ובהתקרבות לברית-המועצות. כאשר נפטר, נאם שמיר על גופתו נאום-הספר שבו הגדיר שנים חשובות אלה בחייו של יליד-מזר כ"בניבוח".

איש מן האנשים שהחליטו על רצח מוין לא הכיר אותו. בעיניו, היה דמות רחוקה. הם ידעו כי חלש על המיסד הבריטי

שמיר עם ציפורי מי שיקר?

מבית-לבית, הוא סיפר: "ראגתי שאנשים שלנו יעזבו את מקומותיהם בתל-אביב, ויתפזרו במקומות שונים בארץ. אני החלטתי להישאר בבית. הייתי נשוי. היה לי ילד. ילד של מחתרת. חייתי בהרגשה כי המסווה שלי יגן עלי גם הפעם..."
בשבת השחורה הוקפה תל-אביב ב־20 אלף חיילים בריטיים,

הוכרו על עוצר מוחלט למשך ארבעה ימים, והוחל בסריקה מבית לבית, כדי לגלות את ראשי המחתרות. מתאר זאת יצחק שמיר: "כאשר נכנסו אנשי הבולשת את ביתי, תקע בי קציף-הבולשת מרטיץ מבט אחד — קצר, חד ונוקב. זה הספיק. זהו יורניצקי — אפר לשוטרים — קחו אותו..." שלפתי את תעודות-הזהות המזויפות שלי עם השם שמיר. מרטיץ חייד. היה לו חוש לא-נורמאלי לזיהוי אנשים, שנבע מזיכרון חזותי מרהיב..."

יצחק שמיר הועבר לרפיה, משם לירושלים, שבבית-הכלא שלה נכלא שבועיים בצינוק: "השבועיים האלה היו מצוינים. בפעם הראשונה, לאחר שנים רבות, ישנתי, ישנתי וישנתי..." כעבור שבועיים הועבר שמיר, במפצץ מדגם האליפאכס, אל מחנה-המעצר באריתריאה.

במרב נלקח, הספיק להעביר לחבריו את הידיעה שהיה זה הקצין מרטיץ שעצר אותו. כעבור זמן קצר הוצא מרטיץ להורג על-ידי לח"י.

על מה שעבר עליה אחרי מעצרו של יצחק שמיר, מספרת שולמית: "למן אותו יום, הפסיקו השכנים לדבר אתי. הם כוו לי בגלוי, נידו אותי ואת ילדי בן שמונת החודשים. היתה תקופה קשה. הייתי כורדה, סגורה ומסוגרת בתוך החדר. האדם היחיד שעזמו החלפתי דברים היה הילד. לפעמים חששתי, שאשכח את תורת הריבון..."

על השנתיים וחצי, שבהם פקד יצחק שמיר על פעולות האירגון, כתב נתן יליד-מזר בסיפורו: "עם מאסרו של מיכאל חל שינוי יסודי בצורת האירגון של המחתרת. מיכאל השתית את התנועה על יסודות של קונספירציה כמעט מושלמת, והשליט בה חוקים של נוהג שהאיימו לקבוצת-קושרים. המחפזות היטב מתחת לפני השטח, שאנשיה מגיחים במפתיע להנחית את מכותיהם באויב."

"בכרחו ממזרע התחיל כמעט הכל במראשית. בהיותו חרד למניעת כישלונות, ראה צורך לבקר כל פרט, לפקח על כל אדם.

שר-החץ שמיר עם הנשיא רגן נגד חוזה השלום עם מצרים

יו"ר-הכנסת שמיר עם הנשיא אנוור אל-סאדאת נגד קמפ דייוויד

לעקוב אחר הפעולות של כל לוחם, להדריך, לברוק בריקה מרוקדת כל תוכנית-פעולה.

"מיכאל ידע את מבואותיה של תל-אביב ואת כל החצרות המפולשות, שאפשר לנצלן בעת נסיגה מפעולה כדי להטעות את הרודפים ולהימלט מהם.

"האירגון היה מבוסס על תאים מצומצמים, שלהלכה לא היה צריך להיות קשר ביניהם, כדי למנוע דליפת ידיעות על הנעשה בתוך התנועה. עם התרחבות התפקידים המילחמיים הכרח היה להפגיש תאים אחרים לפעולה משותפת. אף על פי כן לא רופף מיכאל את הפיקוח על האנשים, אלא הגביר אותו בשביל למנוע רפיון ועבירות על כללי הזהירות.

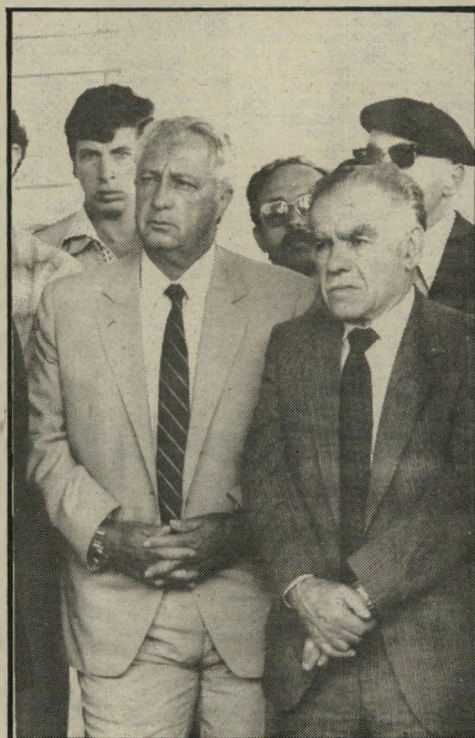
"שיטה זאת הניבה תוצאות טובות. הלוחמים, שהגורל הציבם בורקורי הציבור, נמצאו בשלים ומושלמים במעלות רבות. כל אחד מהם היה, בעיני הקהל, אגדה בלתי-נתפסת..."

● בריחה מאריתריאה

עם הגיעו למחנה-המעצר באריתריאה, החל יצחק שמיר מייד בפעילות למען בריחתו מהמחנה. ציוות-הפירה שבו לחפור מינהרות, שאותן חרלו לחפור אחרי שאחדים הצליחו להימלט וניתפסו. בין החופרים היה מרדכי ציפורי, שריהטיקשורת הנוכחי, שניסה כעבור שנים רבות להועיקו בשעת הטבח במחנות צברה ושאתילא.

הבעיה העיקרית של הבריחה ממחנה-המעצר באריתריאה החלה רק אחרי היציאה ממינהרת הבריחה. כפי שהגדיר זאת שמיר שנים מאוחר יותר: "אתה יוצא מהמחנה ונתקע בתוך הג'ונגלים של אפריקה, כאשר האזור כולו, אלפי קילומטרים, נמצא בשליטה בריטית, ומכל נקודה יחידו אותך בכבוד למחנה-המעצר..."

אלא שתושייתו של יצחק שמיר עמדה לו גם כאן. בעזרת קשר שיצר אם אזור איטלקי שהתגורר באסמרה תיכנן, ביחד עם אריה בן-אליעזר, מסלול-מליטה שהיה צריך להובילם

שמיר ושרון הקצה הימני של הימין

במרחב, שסגר את השערים לפני הפליטים מאירופה. יתכן שידעו כי יואל בראגר, האיש שהביא מהזונגריה את הצעת אדולף אייכמן להחליף יהודים במשאיות, הובא אל מוין, שדחה את הרעיון.

הם לא ידעו כי באותם הימים כבר הסך מוין תגמך נלהב ברעיון הקמתה של מדינה ליהודים. המעשה הראוותני ביותר של לח"י ושמיר היה לא רק חסר תוכן פוליטי, אלא שירת מטרה הפוכה מזו שהתכוונו אליה.

תוצאה אחרת היתה התפרצות אנטי-ציונית חמורה של וינסטון צ'רצ'יל הכל-יכול, שהיה עד אז ידיד-הציונות.

גם זה לא הדאג את שמיר. הוא המשיך בפעולתו, מעורר מהצלחתו הגדולה.

מעט אחרי רצח הלורד מוין עברו בני הזוג שמיר להתגורר בבני-ברק, ושולמית שמיר מספרת: "שכרנו שם צריף בפרדס. יצחק גידל זקן והתראה כאחי-בעלי. בעלי היה אחד הבחורים ששימש ליצחק כהסוואה, וגר איתנו באותו צריף. נולד בני יאיר. בעל הפרדס, שניחש כנראה מי אנחנו, נזהר היה לומר: 'רמיון כזה בין הילד לבין אחי-אבי עור לא ראיתי...'"

● "זהו יורניצקי!"

באותה תקופה פעל יצחק שמיר לשיכלול כוח-הלחימה של לח"י. חברי לח"י עברו, בהתאם להנחיותיו, קורס-לחימה, שבו שולבו לימודים ואימונים, תוך צמידות של יום ולילה לכליה-הנשק.

אחת ממטרות האימונים הללו היתה בחינת יחסי-אנוש בין חברי-המחתרת. באותה תקופה החלו להצטרף יותר ויותר חברים ללח"י. במקביל גדל סדר-הגורל של פעולות האירגון.

בנקודה מסויימת הקנתה ליצחק שמיר תחפורשתו ביטחון מוסרי, שאינו תואם לאופיו, ולתביעותיו מלוחמיו.

כאשר נודע לאנשי המודיעין של לח"י שבכוונת הבריטים להטיל עוצר מלא בתל-אביב, תוך חיפושים מרוקדים